

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosityksikön vuoden 2023 talousarvion ja strategian osavuositarkastus 3 tilanteessa 31.10.2023

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen toiminnan ja tuloksen analyysi

Kuluvan vuoden toteuman ja loppuvuoden ennusteen perusteella lapsimäärän arvioidaan olevan tänä vuonna keskimäärin vuoden aikana 16 140. Vuoteen 2022 verrattuna lapsimäärä on kasvanut 446 lapsella. Kasvu lapsimäärässä on kohdistunut erityisesti alle 3-vuotiaisiin lapsiin.

Kunnallisissa päiväkodeissa alle 3-vuotiaiden määrä on kasvanut arvioitua enemmän, laskennallisten lasten määrässä on selvää kasvua (+264 lasta). Palvelusetelillä keskimääräinen lapsimäärä on kasvanut vuoteen 2022 verrattuna 280 lapsella. Palvelusetelipäiväkodeissa alle kolmevuotiaiden osuus on erityisen korkea, 36 % kaikista lapsista, joten päiväkotien kapasiteetista suuri osa on varattu pienten lasten varhaiskasvatukseen. Yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa päiväkotien siirtymä yksityisen hoidon tuelta palvelusetelille on ollut ennakoitua vähäisempää. Yksityisen hoidon tuen keskimääräinen lapsimäärä vuositasolla ylittää arvion alle 3-vuotiaiden ikäryhmissä ja vastaavasti alittaa vanhemmissä ikäryhmissä.

Pääosaa kevään ajalle toteutetuista ns. poikkeusjärjestelyistä on jatkettu syksyllä, sillä varhaiskasvatuspaikkojen kapasiteetti ei ole riittävä kysyntään nähden. Varhaiskasvatuksen lapsimäärän kasvun lisäksi haasteena on useiden päiväkotien samanaikainen väistötarve päiväkotitilojen kiireellisten ja suunniteltujen laajempien korjaustoimien ajalle.

Lasten kotihoidon tuen Espoo-lisää maksetaan valtuuston päätöksen mukaisesti 1.3.2023 lukien alle 1v 6kk ikäisille lapsille aiemman alle 2v 6kk iän sijaan. Samalla Espoo-lisän saamisen ehto muutettiin niin, että sitä maksetaan, vaikka nuorimman lapsen sisarukset olisivat varhaiskasvatuksessa. Muutokset nostivat maaliskuu-toukokuussa kuntalisän saajien määrää hetkellisesti verrattuna edelliseen vuoteen. Vuoden mittaan kuntalisän saajien määrä on kuitenkin laskenut matalammalle tasolle kuin vuonna 2022, kotihoidon tuen käytön laskiessa kokonaisuutena.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksut tarkistettiin maaliskuusta lukien, kun eduskunnan päätös alentaa asiakasmaksuja korottamalla maksuihin vaikuttavia perheiden tulorajoja 33 prosenttia tuli voimaan. Tätä ei ollut mahdollista ottaa huomioon vuoden 2023 budjetissa aikataulusyistä. Tarkistuksen myötä niiden lasten osuus, joiden varhaiskasvatus on maksutonta, nousi 25 prosentista 36 prosenttiin ja ylittä 295 euron maksua maksavien osuus aleni 26:sta 23 prosenttiin. Vastaava tarkistus tehtiin myös varhaiskasvatuksen palvelusetelille perheen omavastuusuuteen. Merkittäväällä osalla perheistä Espoon palveluntuottajalle maksama osuus setelin arvosta kasvoi ja perheiden osuus pieneni.

Henkilöstötilanne varhaiskasvatuksessa on edelleen haastava. Tilanne kuitenkin vaihtelee yksiköittäin. Henkilöstön saatavuusohjelmaa työstetään kaupungin henkilöstöyksikön johtamassa työryhmässä.

Henkilöstöä kannustetaan opiskeluun. Kaupunginjohtajan päätöksellä suomenkielisen ja ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen opettajiksi ja erityisopettajiksi, varhaiskasvatusyksiköiden johtajiksi ja varhaiskasvatuksen sosionomiksi pätevoityville henkilöille voidaan myöntää kelpoisuuden hankkimista varten täydet palkkaedut enintään neljän kuukauden ajalta tietyin ehdoin.

Talous

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen talousarvion tulojen, 19 milj. euroa, arvioidaan ylittävän 3 milj. euroa.

Asiakasmaksuja alennettiin 1.3.2023 lukien nostamalla tuloajoja 33 prosentilla. Asiakasmaksutulojen arvioidaan alittavan talousarvion 0,9 milj. eurolla. Muilta kunnilta ja ELY-keskukselta laskutettavien tuottojen arvioidaan alittuvan 0,1 milj. euroa. Hankerahoituksista saatavia tuloja arvioidaan kertyvän 4 milj. euroa.

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen muutetun talousarvion menojen, 261,9 milj. euroa, arvioidaan ylittävän talousarvion 16 miljoonalla eurolla.

Henkilöstö- ja työvoimanvuokrausmenojen arvioidaan ylittyvän 10,1 milj. eurolla. Ylitys koostuu mm. lasten määrän ja etenkin alle 3-vuotiaiden määrän kasvusta, mistä johtuen henkilöstön tarve on ollut ennakoitua suurempi. Hanketyöntekijöiden määrä on ollut mittava koko vuoden aikana. Suomenkielisen varhaiskasvatuksen talousarviossa ei ole pystytty varautumaan näihin kustannuksiin. Kevään palkankorotuksien ja kertapalkkioiden todellinen vaikutus sekä oman, että vuokrahenkilöstön osalta on ollut merkittävä. Järjestelyvaraeriä sekä kehittämiseriä kohdennettiin suurelta osin varhaiskasvatukseen. Henkilöstön rekrytointi- ja saatavuusongelmista johtuen työvoimanvuokrauksen käyttö on kasvanut entisestään. Ennuste ei sisällä lomapalkkajaksotuksia.

Lasten määrän kasvu on vaikuttanut myös ateriamenoihin, joiden arvioidaan ylittyvän noin 0,9 milj. eurolla. Ennakoimattomat väistötilanteet ovat lisänneet muutto- ja kalustokustannuksia. Sähkön sekä aineistohankintojen hinnannousu on kasvattanut aineistokustannuksia.

Palvelusetelimenojen arvioidaan ylittyvän 3 milj. euroa, johtuen lasten määrän kasvusta, perheiden omavastuuosuuden alentumisesta 1.3.2023 asiakasmaksumuutoksen myötä sekä 1.8.2023 tehdystä setelin arvon korotuksesta ja alle 3-vuotiaan kertoimen muutoksesta. Talousarviossa oli varattu palvelusetelin arvon 2 % korotukseen, mutta inflaation ja palkankorotusten vaikuttaessa myös yksityisten palveluntuottajien talouteen, sitä korotettiin 4 % ja alle kolmevuotiaiden kerroin muutettiin 1,55:sta 1,6:een.

Yksityisen hoidon tuen kustannusten arvioidaan ylittyvän 1,3 milj. euroa. Kustannusten ylitykseen vaikuttaa lakisääteisen tuen indeksikorotukset 1.8.2022 sekä 1.1.2023, joita ei ole talousarviossa ollut mahdollista ottaa huomioon liian myöhäisestä aikataulusta johtuen. Lasten määrän kasvu sekä lisäksi yksityisen hoidon tuen kuntalisän korotus 1.8.2023 lukien on lisännyt kustannuksia. Talousarviossa oli varauduttu 2 %:n korotukseen, mutta korotus toteutui suurempana (alle 3 v +7 %, 3 vuotta täyttänyt +4 %).

Kotihoidon tuen kustannusten arvioidaan ylittyvän 1 milj. euroa. Ylitykseen vaikuttaa lakisääteisen tuen indeksikorotukset 1.8.2022 ja 1.1.2023, joita ei ole talousarviossa ollut mahdollista ottaa huomioon. Lisäksi joustavan hoitorahan saajien määrä on lisääntynyt eli vanhempia on siirtynyt tekemään osa-aikaista työtä, jolloin voi saada joustavaa hoitorahaa. Myös kotihoidon tuen kuntalisän ehdollisuuden purkaminen 1.3.2023 lukien on vaikuttanut kuntalisän kustannusten kasvuun huolimatta siitä, että kotihoidon tuen kuntalisä rajattiin maksettavaksi alle 1,5-vuotiaalle.

Varhaiskasvatuksen toiminta on pääsääntöisesti lakisääteistä. Varhaiskasvatuksella ei ole ollut tosiasiallista mahdollisuutta välttää menoylityksiä.

Investointimenojen 970 000 euroa ennustetaan alittuvan noin 0,2 milj. eurolla.

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulostavoitteet ja kehittämishankkeet

Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen arvioidaan nousevan tavoitteen mukaisesti. Varmistus saadaan vuoden lopun tilanteesta, kun väestötiedot valmistuvat.

Palvelusetelipäiväkoteja on lokakuun lopussa 26, lapsia palvelusetelillä 1 552. Lasten määrä on lähes 240 lasta enemmän kuin vastaavaan aikaan edellisenä vuonna. Nykyisten palvelusetelipäiväkotien koko kapasiteetin käyttöönottoa hidastaa henkilöstön rekrytointihaasteet.

Kunnallisen varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuustilannetta seurataan helmikuun ja syyskuun tilanteessa. Verrattaessa syyskuuta 2023 vuoden 2022 syksyyn, kelpoisten opettajien ja lastenhoitajien osuus on kasvanut jonkin verran. Kelpoisten erityisopettajien osuus sen sijaan on laskenut. Verrattuna helmikuun 2023 tilanteeseen syyskuun kelpoisuusaste on laskenut kaikissa ammattiryhmissä.

Työfiilismittarin seurattava kysymys työssä jaksamisesta on saanut lokakuussa paremmat arviot kuin lähtömittauksessa.

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen ja suomenkielisen perusopetuksen tulosityksiköiden yhteistyönä on työskennelty esi- ja alkuopetuksen siirtymävaiheen kehittämisen työryhmässä. Työryhmän ehdotus siirtymävaiheen toimintamalliksi on hyväksytty ja jatkokehittämistä tehdään edelleen tulosityksiköiden yhteistyönä.

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen kehittämiseen on saatu hankerahoitusta. Rahoitusten myöntämiseen liittyy rahoittajan, yleensä opetus- ja kulttuuriministeriön, toimesta suhteellisen tarkka määrittely rahoituksen käytöstä. Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tasa-arvo- ja covid19- avustusrahaa on yhteensä n. 3,5 miljoonaa euroa. Rahoituksen käyttöaika on avustuksesta riippuen 31.12.2023 tai 31.07.2024 saakka.

Rahoituksista valtaosa on käytetty tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävän lisähenkilöstön palkkaamiseen. Valtionavustuksilla on rekrytoitu konsultoivia opettajia, ns. vasu- agenteja, tuen lastenhoitajia, kielikaveri-lastenhoitajia sekä avustavaa henkilöstöä. Haasteena henkilöstön palkkaamisessa on pula varhaiskasvatuksen koulutetusta ja osaavasta henkilöstöstä. Henkilöstön osaamista on vahvistettu täydennyskoulutuksen sekä tukimateriaalien kautta.

Kehittämisessä keskeistä on erityisesti lasten kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä tasavertaisten mahdollisuuksien vahvistaminen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on keskitytty yhteisöllisen hyvinvointityön kehittämiseen ja lasten liikkuvan arjen vahvistamiseen. Liikunnan osalta varhaiskasvatusyksiköissä on mm. tuettu lapsiryhmien osallistumista liikkumisen ohjelmatyöhön sekä arjen liikunnan mahdollisuuksien aktiiviseen lisäämiseen. Liikuntavälineiden lainaamojen organisoimista on kehitetty sekä vahvistettu lasten mahdollisuuksia tutustua erilaisiin liikuntamuotoihin.

Toisena painopisteenä kehittämisessä on vuonna 2023 ollut varhaiskasvatuksen lainsäädännön uudistuksen myötä lapsen tuki. Muutokset ovat edellyttäneet prosessien ja toimintakäytäntöjen arviointia ja uudistamista. Kehittämistyössä on edistetty hyviä toimintamalleja ja luotu osaamista vahvistavaa tukimateriaalia yhteistyössä varhaiskasvatusyksiköiden ja asiantuntijoiden kanssa. Esimerkkinä tästä on Lapsen tuen käsikirja, jonka käyttöönottoa varhaiskasvatusyksiköissä tuetaan edelleen.

Saaduilla valtionavustuksilla on myös edistetty toimialan tulosityksiköiden välistä eheään oppimispolkuun liittyvää yhteistyötä. Joustavan esi- ja alkuopetuksen (JEPE)-, Uudet lukutaidot (ULT)- ja Stop Digipudokkuudelle! -hankkeissa on kehitetty mukana olevien varhaiskasvatusyksiköiden ja koulujen kanssa toimintamalleja varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen opettajien yhteistyöhön.

Varhaiskasvatusyksiköiden johtamista ja laadun ja arvioinnin kehittämistä on edistetty valtionavustuksella palkatun projektisuunnittelijan toimesta. Espoon asiointipalvelujen kehittämistyöhön liittyvä ja Omnian osaamiskeskuksen kanssa tehty maahanmuuttaja-asiakkaiden kotoutumista edistävä varhaiskasvatuksen palveluohjauksen työskentelyn kehittäminen mahdollistui yhteistyökumppaneiden saamien valtionavustusten kautta.

	Muutettu TA 2023	Toimiala- ennuste	Poikkeama	Toteuma 1-10 / 2023	Toteuma-% 2023
Myyntituotot, ulkoiset	1 100 000	1 010 000	-90 000	146 517	13,3%
Maksutuotot, ulkoiset	17 854 000	16 900 000	-954 000	12 489 881	70,0%
Tuet ja avustukset	0	4 070 000	4 070 000	2 593 606	
Vuokratuotot, ulkoiset	0	0			
Muut tuotot, ulkoiset	40 000	40 000	0	43 021	107,6%
TOIMINTATULOT ULKOISET	18 994 000	22 020 000	3 026 000	15 273 025	80,4%
Henkilöstökulut	-125 483 032	-125 995 142	-512 110	-103 734 861	82,7%
Palvelujen ostot, ulkoiset	-48 577 066	-61 600 000	-13 022 934	-49 763 029	102,4%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat, ulkoiset	-2 901 501	-2 900 000	1 501	-2 025 760	69,8%
Avustukset kotitalouksille	-27 800 000	-30 190 000	-2 390 000	-25 178 185	90,6%
Avustukset yhteisöille	-250 000	-110 000	140 000	-68 550	27,4%
Vuokrakulut, ulkoiset	-17 390	-18 000	-610	-11 985	68,9%
Muut kulut, ulkoiset	-611 402	-450 000	161 402	-155 894	25,5%
TOIMINTAMENOT ULKOISET	-205 640 391	-221 263 142	-15 622 751	-180 938 264	88,0%
Sisäiset tuotot yhteensä	0	0		38	
Sisäiset toimintakulut yhteensä	-56 252 637	-56 697 646	-445 009	-47 020 887	83,6%
Tulot yhteensä	18 994 000	22 020 000	3 026 000	15 273 062	80,4%
Menot yhteensä	-261 893 028	-277 960 788	-16 067 760	-227 959 151	87,0%
TOIMINTAKATE	-242 899 028	-255 940 788	-13 041 760	-212 686 089	87,6%
Ensikertainen kalustaminen	-970 000	-780 000	-190 000	-139 593	14,4%